

RUUKKU Taiteellisen tutkimuksen kausijulkaisu
Studies in Artistic Research
Tidskrift för konstnärlig forskning

Numero 2 (2014)

MATERIAALISUUS TAITEELLI- SESSA TUTKIMUKSESSA

Pääkirjoitus
ruukku.journal.fi

Materian voima

MAARIT MÄKELÄ JA JYRKI SIUKONEN

RUUKUN toisen numeron teema lähti liikkeelle ekspositioista, joita ensimmäiseen numeroon tarjottiin: monet niistä kytkeytyivät erilaisin sitein materiaalisuuden ajatukseen. Se ilmaistiin paitsi käsitteellisellä tasolla myös pohdintoina tietyn materiaalin erityispiirteistä ja taiteellisesta ilmaisuvoimasta. Tässä numerossa lähestymme materiaalisuutta väljänä teemana, jonka alle paikantuu eri tavoin virittyneitä pohdintoja taiteen, tutkimuksen ja materiaalisuuden välisistä kytköksistä.

Materiaalisuus sijoittuu taiteilijan toiminnan ytimeen. Ymmärrämme sen sekä konkreettisina että immateriaalisina aineksina, joista taiteilija teoksensa työstää. Näyttelijän ilmaisussa materiaalina ovat sanat, eleet ja liikkeet, säveltäjän hyödyntäessä ilmaisussaan nuotteja, tooneja ja tempoja. Maalarin ilmaisussa keskeisinä materiaaleina ovat värit ja pinnat, keramiikkataiteilijan lisätessä näihin elementteihin myös muodon ja sen aikaansaamiseksi vaadittavan polttoprosessin.

Taiteellisessa tutkimuksessa taiteilija usein paitsi tuottaa teoksen myös kontekstualisoi sen. Näin ajateltuna materiaalisuus avautuu RUUKUN toisessa numerossa tilaksi, jossa eri alojen taiteilija-tutkijat sekä avaavat luovan työprosessinsa lähtökohtia ja pyrkimyksiä, että tarkastelevat tuon prosessin aikana syntyneitä teoksia valitsemassaan, teoksen kannalta merkityksellisessä kontekstissa.

Teoksessaan *Vibrant Matter - A Political Ecology of Things*(2010) Jane Bennett pohtii materiaalisuuden käsitettä ihmisen ja (elottoman) luonnon rajapinnassa. Hän puhuu luovasta materiaalisuudesta ja viittaa voimaan, joka ei ole erotettavissa aineesta. Bennettin mukaan käsityölläiset – tai pikemminkin kaikki toimijat, joilla on intiimi kosketus materiaan – aistivat myös voiman, joka ilmenee tiettyyn materiaaliin sitoutuneena orastavana suuntana ja taipumuksena. Se, mihin suuntaan nämä voimat kulloinkin ohjaavat tekijää riippuu siitä, minkälaisen muiden voimien, tunteiden ja kehojen yhteydessä ne kulloinkin ilmenevät (emt. 56).

Käsityölläisellä ja tiedemiehellä on materiaaliin erilainen suhde: edellinen on kiinnostunut siitä mitä tietyn materiaalin kanssa voi tehdä, jälkimmäinen siitä mitä tuo materiaali on. Näin käsityölläinen tulee – Bennettin mukaan – ymmärtäneeksi syvällisemmin tietyn materiaalin “elämää” ja pystyy myös tuottoisampaan “yhteistyöhön” tuon materiaalin kanssa (emt. 60). RUUKUN toinen numero on koontunut yhteen viisi tekijää, jotka tuntevat työstämänsä materiaalin läpikotaisin. Heidän ekspositionsa paljastavat lopputulemia siitä, mihin pitkäjänteinen yhteistyö tietyn materiaalin kanssa on johtanut.

RUUKUN erityispiirre on läpinäkyvä vertaisarviointi. Toisin sanoen ekspositioiden pohjalta kirjoitetut kommentit ovat julkisia, joskin julkaisua varten niiden

sisältöä on tiivistetty. Osa arvioijista on suostunut julkaisemaan kommenttinsa nimellään, osa taas haluaa pitää ne anonymeinä, kuten vertaisarvioinnissa on yleensä tapana. Kummassakin tapauksessa keskustelu ekspositioiden ympärillä saa tilaa laajentua. Tässä RUUKUN toisen numeron esipuheessa esittelemme ekspositiot hyödyntäen myös tätä, ekspositioiden ympärille jo kehkeytynyttä tulkintaa ja ymmärrystä.

Teemu Mäen eksposition lähtökohtana on maailmankatsomuksen luominen ja sen ilmaiseminen taiteen kautta. Mäen mukaan taide on radikaalia ja kategorioiden rajat ylittävää toimintaa, eräänlaista myönteistä vaivaa, joka voi edesauttaa sekä yhteiskunnallisten ongelmien poistumista että yksilön kasvua. Eksposition ensimmäinen arvioija pitää Mäen materialistista tulokulmaa utooppisena, mutta kokee etenkin taiteen yhteiskunnallista merkitystä pohtivan osion arvokkaana puheenvuorona. Toinen arvioija nostaa esiin eksposition kehämäisen rakenteen ja taiteellisen tutkimuksen “toisena tapana ajatella” – Mäki ei pelkästään väitä ja argumentoi, vaan myös näyttää ja antaa pohdittavaa, toteaa arvioija.

Elina Saloranta tarkastelee videoteostaan “Aamu” eräänlaisena nykyajan laatukuvana, arjen elämää esittävänä “interiöörimaalauksena”. Salorannan mukaan laatukuvan esteettinen konteksti on auttanut häntä irrottautumaan dokumentaarisuudesta ja pohtimaan syvällisemmin sitä, mitä hän teoksillaan pohjimmiltaan tavoittelee. Eksposition arvioineen Tutta Palinin mukaan Salorannan argumentaatio perustuu ennen muuta videoteoksen tekemisen ja siitä kirjoittamisen reflektioon. Palinin mielestä yksi eksposition parhaita puolia on nautittava kirjoitustapa, joka on sopusoinnussa laatukuvamaalauksen ja videoteosta luonnehtivan kiireettömän tunnelman kanssa. Toinen arvioija, Susanna Helke, näkee Salorannan asetelmassa staattisuutta. Hän kysyy onko tekijä ehkä tietoisesti ylittänyt sen jännitteisen, ladatun (yhteiskunnallisen ja poliittisen) merkityksen, jota laatukuvamainen asetelma kantaa mukanaan. Mitä nämä laatukuvat olivat, kenen katsetta varten ja kenen katsottavaksi tätä hiljaisten naisten arkea tuotettiin?

Priska Falinin ekspositio “Connection to materiality – Engaging with Ceramic practice” käsittelee materiaalisuuden merkitystä taidekeramiikan työstämisen prosessissa. Eksposition arvioineen Tarja Pitkänen-Walterin mukaan kiinnostavinta Falinin osiossa on “materiaalin puhe” ja sen nostaminen esteettisen kokemuksen alustaksi. Materiaalinen anomalia on yksi nykytaiteen strategioista. Falin nojaa vahvasti tähän strategiaan ja käyttää keraamista materiaalia poikkeavasti, suorastaan “väärin”. Ekspositiossa “virhettä” ei kuitenkaan osoiteta virheen vuoksi, vaan siksi, että sen nähdään tarjoavan jotain erityistä. Jaana Houessou, joka on toiminut toisena arvioijana, toteaa että esteettinen tapa jolla Falin “virheen” esittää, johdattaa lukijan tekijän autenttisen kokemuksen äärelle.

Arild Bergin ekspositio “Tactile Resonance in Art” esittelee yhteisötaideprojektin, jonka hän toteutti mielenterveyspalveluita käyttäville vanhuksille. Bergin mukaan juuri taideobjektien materiaalisuus mahdollistaa vuorovaikutuksen

ympäristön kanssa: ne aktivoivat kehollisia aistimuksia ja palauttavat mieleen muistoja. Materiaaliset teokset auttoivat vanhuksia ankkuroitumaan käsillä olevaan hetkeen, mikä paransi kommunikointia henkilökunnan kanssa. Eksposition ensimmäinen arvioija näkee yhteisössä toteutuvat taideprojektit potentiaalina, joiden avulla on mahdollista vahvistaa hoivaa tarvitsevien henkilöiden toimijuutta ja hyvinvointia. Eksposition toinen arvioija huomauttaa että tämänytyppisissä taideprojekteissa myöskään taiteilija ei ole yksin: tässä tapauksessa taiteilija toimi mahdollistajana ja välittäjänä sairaalakontekstissa.

Mika Elon filosofisesti virittyneen eksposition teemana on kääntäminen. Keskiössä on video, jonka lähtökohtana on Martin Heideggerin essee “Was heißt Denken?”, mutta metodiseksi viitteeksi Elo nostaa Walter Benjaminin käsityksen kielestä. Nimenomaan Benjaminin ajatus esineiden kielestä kytkee Elon eksposition materiaalisuuden teemaan. Eksposition arviossaan Miika Luoto painottaa vastaanottajan osuutta teoksen kokonaisuudessa, sillä teos edellyttää vastaanottajalta aktiivisuutta ja halua antautua pohtimaan ajattelun kysymyksiä epävarmuuden tilassa. Toinen arvioija näkee Elon otsikossa “What calls for thinking” siirtymän akateemisesta ajattelun määrittelemisestä kohti taiteellisen työn prosesseja ja käytäntöjä. Hänen mukaansa siirtymä on taiteellisen tutkimuksen kannalta merkittävä.

13.10.2014

RUUKKU – Studies in Artistic Research. Julkaisija: Taideyliopisto, Aalto-yliopisto, Lapin Yliopisto. www.ruukku.journal.fi

Tämä pääkirjoitus julkaistiin alun perin verkkosivumuotoisena. Tämä PDF on luotu vuonna 2026, ja siinä on alkuperäisestä poikkeava ulkoasu.

Tekijänoikeus ja lisenssi: Tekijänoikeus pysyy tekijällä. Julkaisija soveltaa numerosta 15 eteenpäin Creative Commons -lisenssilauseketta: Kaikki tämän kausijulkaisun sisältö, pois-sulkien yksittäiset logot, kuvat, ääni- ja videotiedostot ja muut taiteelliset tuotannot on lisen-soitu Creative Commons Nimeä-EiKaupallinen-EiMuutoksia 4.0 Kansainvälinen -lisenssin alle.